

# Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE  
EDUCATION


## Reading the Concept of Space in the Context of Child Relativity Through Momo

Enes BOSTAN\*

**Abstract.** Children's literature and studies have been very important in developing a reading culture, visual perception, and orientation to qualified texts. The use of visuals created with sketching techniques, especially in terms of thought power and perception, is clearly seen in the works of Michael Ende. Michael Ende, a German author of fantasy children's books, was born in 1929. His successful works, produced between 1960 and 1995, include "Momo" as an example. "Momo" was chosen as the focus of the study due to its strong time and place setting. The study aims to evaluate how both fantastic and architectural spaces, clearly depicted in "Momo," are conveyed to the reader at the intersection of literature and architectural expression language. It also aims to re-examine the reader's perception of space from an architectural perspective. The study adopted a method in which texts and sketches with a clear expression of space in the works would be analyzed with the concept of relativity for children. In the second stage, the current analysis would be evaluated with reference to theoretical sources. The spatial character of Michael Ende's works, which can be read in parallel to the development of children's literature within the various developments of the 20th century, was determined. The suitability of surreal space for the child was therefore examined from a semiotic perspective in this study by analyzing texts with a strong emphasis on space and Ende's sketches that support this.

**Keywords:** Child relativity, Momo, space, time, sketch.

**How to cite:** Bostan, E. (2024). Çocuğa görelilik bağlamında mekân kavramının Momo üzerinden okunması. *Journal of Children's Literature and Language Education*, 7(1), 28-45.

\* Amasya University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Amasya, Turkey; enes.bostan@amasya.edu.tr




# Çocuğa Görelilik Bağlamında Mekân Kavramının Momo Üzerinden Okunması

Enes BOSTAN\*

**Öz.** Çocuk edebiyatı ve eserleri; okuma kültürü edinme, görsel algının gelişimi ve nitelikli metinlere yönelme açısından önemli bir edebî ürün olagelmıştır. Özellikle düşünce gücü ve algı açısından belirgin eskiz teknikleri ile oluşturulan görsellerin, yazınsal metnin konusu ve ana fikri ile paralel bir biçimde kullanılışı Michael Ende'nin eserlerinde açık bir biçimde görülmektedir. Michael Ende 1929 doğumlu Alman fantastik çocuk kitapları yazarıdır. 1960-1995 yılları arasında birçok edebî ürün veren Ende'nin başarılı eserlerine; "Momo" örnek olarak verilebilir. Momo güçlü bir zaman ve mekân kurgusuna sahip olması açısından çalışmanın hedef unsuru olarak seçilmiştir. Çalışma; Momo'da belirgin bir şekilde aktarılan hem fantastik hem mimari mekânların edebiyat ve mimari anlatım dilinin kesiştiği noktada okuyucuya nasıl aktarıldığını değerlendirmeyi, okuyucunun mekân algısını mimari bir perspektif ile yeniden irdelemeyi hedeflemektedir. Çalışmanın başlangıcında eserlerdeki mekân anlatımı belirgin olan metinler ve eskizlerin çocuğa görelilik kavramı ile göstergebilimsel çerçevede analiz edileceği, ikinci aşamada kuramsal kaynaklardan referans alarak mevcut analizin değerlendirileceği bir yöntem benimsenmiştir. Bu yöntemle 20. Yüzyılın çeşitli gelişmeleri içerisinde çocuk edebiyatının gelişimine paralel okunabilen Michael Ende'nin çalışmalarının mekânsal niteliği tespit edilmiştir. Neticede mekânsal vurgusu güçlü metinler ile bunu destekleyen Ende'nin eskizleri göstergebilimsel açıdan analiz edilerek gerçeküstü mekânın çocuğa göreliliğinin uygunluğu bu çalışmada analiz edilmiştir.

**Anahtar kelimeler:** Çocuğa görelilik, Momo, mekân, zaman, eskiz.

---

\*  Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Amasya, Türkiye; enes.bostan@amasya.edu.tr

## 1. Giriş

Çocuk edebiyatı denilen olgu, erken çocukluk ve ergenlik dönemini kapsayan, bireylerin dil gelişimine duygu ve düşünce dünyalarına, yazılı ve görsel verilerle seslenen bir sanat türü olarak tanımlanabilir (Dilidüzgün, 2018). Genel bir tanıma ek olarak; çalışmanın ana unsurları olan “Çocuk edebiyatı” ve “çocuğa görelilik” kavramlarının özellikle mekân kavramı ile düşünsel arka planına değinmek; üzerinde durulması gereken önemli bir problematiği karşımıza çıkarmaktadır. Gelişim çağındaki çocuğun mekânsal idrak ve kavrama olgunluğunu temel alan, çocuğun algı dünyasını eserlerin referans noktası olarak kabul eden bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Çocuğa görelilik” kavramı yine edebiyat kuramcıları tarafından oluşturulan temel edebî bir bağlam olarak nitelendirilebilir. Eserlerdeki mekân, tasarım, içerik ve diğer didaktik özelliklerin çocuk gerçekliğine ve metinsel ölçütlerine uygun olup olmadığı çocuğa görelilik kavramı üzerinden irdelenmelidir (Sever, 1995). Çocuğa görelilik belirgin mekânsal ve edebî ölçütlere sahip, güçlü iletişim hedefleri olan bir aktarım unsuru olarak da nitelendirilebilir. Bu noktada çocuğa görelilik kavramı ile birlikte yola çıkan sanatçılar; çocuğun duyarlılık ve iletişim özelliklerine seslenebilecek şekilde eserler üretebilmektedir. Çocuk edebiyatında; çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil ve mekânsal algı evrenini göz önünde tutan bir çizgi belirlenmektedir ve bu çizgide dengeli bir edebî üretim söz konusudur.

Çocuk edebiyatı ürünleri düşünüldüğünde; 17. ve 18. Yüzyıla ait genel edebiyat alanından çocuk edebiyatına indirgenen halk eserleri, aydınlanma çağındaki masallar, destanlar, çocuğa göre uyarlanan ve çocuğun yararına uygun olan eserler akla gelmektedir. 18. Yüzyıl öncesinde sözlü çocuk edebiyatı ve anlatısı mevcutken; 19. Yüzyılla birlikte matbaanın keşfi, teknolojik gelişmeler ve sanayi devrimi gibi önemli dönüm noktaları ile yazılı çocuk edebiyatı ürünleri doğmuştur. Bu türdeki eserlerde ayrıca buluşlar, makineleşme, sanayi ürünleri gibi başlıklar ilham kaynağı olmuştur. Uzay, hava taşıtları ve denizaltı gibi ulaşım araçları ve kentsel unsurlar sıkça konu edinilmiştir. Aydınlanma çağından önce süregelen gelenekleri reddeden, hayal gücüne, mekânsa ve yenilikçi eğitim geleneğine vurgu yapan, sanayileşme ile birlikte eğitim alanındaki gelişimleri de referans alan örnekler çoğunluktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte çocuk edebiyatı alanında daha çok eser verilmeye başlanmıştır.

20. Yüzyıl ile birlikte bu durum daha da fazla ivme kazanmış ancak dünya savaşları ile birlikte durağanlaşan ve savaşlar nedeniyle farklı içeriklerin ve temaların kullanıldığı bir tür oluşmaya başlamıştır. Yani dünya savaşları ile birlikte çocuk edebiyatı; mekân, konu, içerik ve didaktik özellikler bakımından daha farklı bir noktaya evrilmiştir. Bu süreçte ayrıca çocuk edebiyatı kendi somut türünü oluşturmuştur. Daha pozitif temalar ve çocuk üzerinde olumlu izlenim bırakabilecek eserlerin üretilmesi hedeflenmiştir. Hayal gücünün yoğunlukla kullanıldığı eserler ile Fabl türünün ortaya çıktığı 20. Yüzyıl çocuk edebiyatında resimli edebî eserlerin yoğunluğu da göze çarpmaktadır.

20. Yüzyıl çocuk edebiyatında oldukça belirgin bir takım içerik ve konu başlıkları dikkat çekmektedir. Toplumsal sorunlar, tarihî tarihî ögeler, askeri konular, savaş sonrası evsiz çocukların konu edinildiği eserler, düzen içinde sömürülen işçi ve sanatçı sınıfı, çevre, aidiyet ve kimlik arayışı, tüketim toplumuna yönelik eleştirel yaklaşım, çocuğu temel alan eğitim felsefesi ile çocuk merkezli ve faydacı yaklaşım ve bu doğrultudaki belirgin mekânsal ölçütlerle bu tür içeriklere örnektir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise çocuk edebiyatı konu bakımından kendini hem yazınsal hem de mekânsal açıdan fantastik bir dünyaya bırakmıştır. Bu noktada Michael Ende ve eserleri bir kırılma noktası olarak görülebilir.

Micahel Ende Alman kökenli fantastik çocuk kitabı yazarıdır. 1929 yılında sürrealist ressam Edgar Ende'nin oğlu olarak doğmuştur. Grekçe ve Latince dersler verilen Maximillians Gymnasium'da eğitim almıştır. Ardından askere çağırılan Micahel Ende çağırılı reddederek 2. Dünya Savaşına katılmamış, savaştan sonra drama okulunda çalışarak aktörlük yapmıştır. Ende'nin eserlerinde savaşın sosyal etkisi belirgin gözükmektedir. Aktörlüğün yanında; yönetmenlik, senaristlik, yazarlık, oyunculuk gibi birçok farklı sanat dalında yer alan Ende insan hakları üzerine de çalışmalar yürütmüştür (Akkaya, 1996; Erşahan, 2019).

Ende yaşamı boyunca çocuk edebiyatı üzerine yönelmiş ve bu alanda bilinen başarılarına imza atmıştır. Bir Ödül konuşmasında çocuk edebiyatı ile ilgili; bağımsız bir çocuk edebiyatı formunun olmadığının, "çocuğa yönelik" edebiyatın, modern toplumlarda çocuklara ve onların artan ihtiyaçlarına olan ilgi ve alakadan kaynaklanabileceğini, çocuk edebiyatının tam anlamıyla yetişkin edebî türlerden ayrı bir yerde olduğunu, insan yaşamı düşünüldüğünde çocukken daha poetik gelen nesnelere ve mekânların zamanla edebiyat ürünü olmaktan çıkabileceğini, kendi nesnel gerçekliğinde anlam bulabileceğini ve aslında fantastik yazının bu noktada bir çıkış noktası yakalayabileceğini söylemektedir (Huebner, 1982). Ende bu yaklaşımla edebî eserlerinde mekân kavramına güçlü vurgular yapmış, dönemin sosyopolitik olaylarını çocuğa görelik ilkesine uygun biçimde fantastik bir yazınsal metne ve fantastik mekânsal betimlemelere dönüştürmüştür.

### 1.1. Amaç

Çalışmanın amacı Michael Ende'nin "Momo" kitabında kullanılan ve bu edebî ürünün temel karakterini oluşturan zaman ve mekân kavramının mimari bir perspektif ile göstergebilim çerçevesinde çocuk edebiyatı ve çocuğa görelik ilkesi açısından incelemektir.

Bu amaçla yola çıkıldığında ilgili konu ile alakalı ilk olarak tarihsel (J.J. Rousseau, Dewey vb.), metodolojik (Montessori metodu, Reggio Emilia Yaklaşımı vb.), sosyal (çocuğa görelik ve sosyo-kültürel gelişim), eğitbilimsel (teknolojik eğitim, oyun temelli öğrenme, fantastik kurgu vb.) gibi literatür araştırmaları karşımıza çıkmaktadır. Ulusal çalışmalar incelendiğinde daha detaylı teorik yaklaşımlar, uygulamalı çalışmalar, vaka incelemeleri, kurumsal eğitim programları ve politikaları, çeşitli araştırma raporları konu özelinde göze çarpmaktadır. Bu tür literatür incelemeleri; eğitbilimsel açıdan bakıldığında çocuk okurun edebiyat ile yollarının kesiştiği ilk anlardan itibaren zihninde algılanan en temel olgu olan "mekân" kavramının

fantastik ve dikkat çekici öğelerle nasıl kurgulandığını araştırmakta ve bu makalenin kuramsal bakışına yön vermektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın önemi; sözü geçen araştırmalardaki kırılma noktalarından birini, yani tarihselci bakışla 20. yüzyılda Michael Ende'nin çalışmalarının literatür araştırmalarının neresinde olduğunu tespit etmesidir. Literatürdeki bu tür noktaların tamamlanması ileride yapılacak vaka incelemelerine, olgulara farklı bakış açıları sunabilecektir. Özetle çalışmanın amaçlarından biri de; ilgili literatür ve arkasındaki entelektüel tarihsel bakışın yakalanmasını sağlamak, bu bakışla 20. Yüzyılın çok yönlü olayları içerisinde yer alan ve çocuk edebiyatının gelişimine paralel okunabilen Michael Ende'nin Momo eserinin mekânsal problematiğini incelemektir.

## 2. Yöntem

Bu çalışmada kullanılan öncelikli yöntem, nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesidir. İkincil yöntem olarak ise kitabın mekân vurgusunun yoğun olduğu bölümleri ve bu bölümlere eşlik eden yazarın kendi eskizleri göstergebilim çerçevesinde eş zamanlı olarak okuyucuya sunulmakta, mekânsal soru işaretlerinin okuyucuyla birlikte yorumlanması işlenmektedir.

### 2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Çocuk okuyucuların mekânsal ve edebî açıdan bir ürünü nasıl algıladığını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada göstergebilimsel ve metodolojik altyapı deseni kullanılmıştır. Altyapı olarak çocuğa görelilik kavramı temel alınmış, zaman ve mekân kavramları hedef unsur olarak seçilmiş ve kitaptaki yazınsal-görsel unsurlar tespit edilmiştir. Buradaki yazınsal ve görsel unsurlar göstergebilim kapsamına dâhil olmaktadır. Göstergebilim anlam üretimi açısından; gösterge, gösterilen ve gönderge gibi birçok farklı alt başlığa ayrılmaktadır. Momo'da özellikle yazınsal aktarım semiyotik bir gösteren biçiminde kullanılırken görsel aktarım ise yoruma açık bir gönderge olarak yer almaktadır. Yazar gösterge ve nesneyi bu yolla birleştirerek çocuğa görelilik bağlamında zihinde canlandırmayı kolaylaştırmıştır. Bu nedenle araştırmanın modeli göstergebilim kapsamına tablolar hâlinde dâhil edilmiştir.

Mekân ve zaman arakesitinde sunulan fantastik yönü güçlü bu eserde öncelikle 20. Yüzyıl çocuk edebiyatı araştırılmış ve Michael Ende'nin Momo eserinin bu yüzyıldaki çocuk edebiyatı ürünleri arasında bir kırılma noktası yarattığı vurgulanmıştır. 20. Yüzyılda yaşanan endüstri devrimi sonrası mimaride gerçekleşen kırılma noktalarının edebiyatta da kendini açıkça gösterdiği bakışı ile çocuk edebiyatındaki araştırma çerçevesi benimsenmiştir. Hem mimaride hem de edebiyatta yaşanan bu gelişmeler bu alanlarda ürün veren birçok sanatçının benimsediği bir motivasyon olagelmıştır. Günümüzde hâlâ yetişkinler ve çocuklar tarafından okunan Momo'nun çocuğa görelilik bağlamında hangi noktada bulunduğu bu çerçevede tartışmaya açılmaktadır. İşte bu araştırmanın modeli bu unsurları içermektedir.

Bu çalışma modelinde bu çerçevelerin seçilme nedenleri şunlardır;

- Gösterebilimsel açıdan seçilen modeller belirleyici ve sınırlandırıcıdır. Bu yöntem, araştırmacıların veya okuyucuların olayları ve olguları nasıl gördüğünü, anladığını ve yorumladığını belirlemektedir.
- Bu paradigmlar, çocuk edebiyatında hangi tarihsel bakışın önemli olduğunu ve hangi soruların araştırmaya değer olduğunu belirlemektedir. Aynı zamanda, araştırma sürecinde hangi yöntemlerin kullanılabileceğini ve hangi tür sonuçların kabul edilebilir olduğunu da sınırlamaktadır.
- Tercih edilen bu paradigmlar sabit değildir; zamanla değişebilirler. Yeni bulgular, teoriler ve teknolojiler, mevcut paradigmanın sorgulanmasına ve bazen de değiştirilmesine yol açabilmektedir.
- Bu çerçeveler kapsayıcıdır. Metodolojik araştırmaların çeşitliliği sayesinde, 20. yüzyıldaki birçok sanat dalının tüm yönlerini çocuk edebiyatı merkezli bir araştırma ile kapsayabilir.

## 2.2. İncelenen Dokümanlar

Michael Ende, eserlerinde hem yetişkinlere hem de çocuklara yönelik iki perspektifli bir anlatım biçimi benimsemektedir. Eserler arasında “Momo”, “Bitmeyecek Öykü”, “Cim Düğme ve Lokomotifçi Lukas”, “Cim Düğme ve Vahşi On Üçler”, “Dilek Şurubu” ve “Ayna İçinde Ayna Bir Labirent” adlı kitaplar<sup>3</sup> araştırma sürecinde karşımıza çıkan en ünlü örnekler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada mimari mekân kavramını güçlü bir şekilde vurgulayan göstergeler ve çeşitli eskizlerle zenginleştirilmiş göndergelere sahip “Momo” adlı kitap değerlendirilecektir. Momo’da yazarın kendine ait olan ve olay örgüsüne vurgu yapan eskizleri yazınsal metin ile paralel bir şekilde sunulmaktadır. Özellikle düşünce gücü ve algı açısından belirgin eskiz teknikleri ile oluşturulan görsellerin, yazınsal metnin konusu ve ana fikri ile paralel bir biçimde kullanılışı Michael Ende’nin eserinde açık bir biçimde görülmekte ve çocuğa görelik bağlamıyla incelenmeye açıktır.

## 2.3. Verilerin Toplanması/Süreç

Çalışmanın veri toplama süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle belirlenen problematiğin aydınlatılması için metodolojik okumalar yapılmış ve seçilen ürün için kuramsal altyapı oluşturulmaya başlanmıştır. Ardından Momo kitabı tekrar okunmuş ve mekânsal perspektif ile yeniden yorumlanmıştır. Güçlü ve zayıf yönlerine göre seçilen paragraflar ve eskizler çıkarılmış analiz edilmiş ve problematiğe uygun olanlar çalışmada kullanılmıştır. Yazınsal ve görsel veriler bu sürecin başlıca verileri olmuştur.

Verilerin toplanması ile belirlenen araştırma soruları tekrardan gözden geçirildiğinde aynı inceleme başka bir öznel bakışla yapıldığında aynı noktalar göze çarpmaktadır. 20. Yüzyılda

---

<sup>3</sup> Michael Ende’nin yazdığı çocuk kitaplarından Momo adlı eserin eskizleri yazarın kendisine aitken, Ayna içinde Ayna Bir Labirent adlı eserin eskizleri ise Michael Ende’nin babası Edgar Ende tarafından genellikle taş baskı olarak 20. yüzyıl ortalarında resmedilmiştir.



çocuk edebiyatındaki tarihsel bakış açısı somut nesnel verileri ortaya koymaktadır. Öte yandan Michael Ende'nin çocuk edebiyatı fikrinde mekân kavramının her okuyucuda farklı sonuçlar ortaya koyabileceği, fantastik ve soyut fikirler ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir. Bu öznel fikirler; fiziksel ve somut mekânsal betimlemeye yönelik olmamaktadır. Bunun yerinde olaylar ve algılar arası ilişkileri ortaya koyarak algılanan fantastik mekânlar arasında çocuğa göre bir uygunluk olup olmadığını belirlemek ya da bir durumun diğer bir duruma etkisine yönelik bir neden-sonuç ilişkisi kurmak üzerine inşa edilmiştir.

#### 2.4. Verilerin Analizi

Veriler tespit edildikten sonra bulgular başlığı altında tablolar hâlinde sunulmuş. Yazınsal veri ile başlayan tablolar göstergebilime paralel okunacak şekilde yazara ait mevcut görsel eskizlerle bir arada işlenmiştir. Ardından eldeki veriler ile metodolojik bir altyapı kullanarak göstergelerin neler olduğuna dair bilgilendirmeler ile bu tablolar tamamlanmıştır. Çalışmanın ana unsuru hâline gelen tablolar okuyucunun yorumuna açık biçimde bulgular başlığı altında irdelenmektedir.

### 3. Bulgular

Fantastik çocuk edebiyatı yazarı Michael Ende ve eseri Momo, zaman ve mekân ilişkisine vurgu yapan anlatıyı en etkin biçimde çocuk okuyucuya aktarmayı sağlamaktadır. Bunu yaparken çocuk edebiyatının temel özellikleri ve çocuğa görelilik kavramını etkin biçimde kullanmaktadır. Özellikle 20. Yüzyıl çocuk edebiyatının belirgin içeriği Michael Ende'nin Momo adlı eserinde açıkça görülmektedir. Yazar yazınsal metin ile dönemin kent kurgusuna dikkat çekmekte, endüstri kentinin getirileri ve antik dönemin mekânlarını kendi eskizi ve yazılı anlatısı ile eş zamanlı olarak okuyucuya sunmaktadır.

Yazıldığı günden bu yana Momo ile ilgili edebiyat kuramcıları tarafından tarihselleştirme/bağlamsallaştırma ihtiyacı öngörülmüştür. Dankert, ünlü biyografisi "Michael Ende, Captured in Phantásia'da; "Ende, diktatörlükten ve gerileme döneminden sonra, dünyaca tanınma yolunda Alman çocuk ve genç yetişkin edebiyatının öncüsü ve kırılma noktası olmuştur" diyerek Ende'nin çalışmalarını tarihsel bir bağlam içerisine yerleştirmektedir. Bu tanımın, eserin mekânsal, estetik ve felsefi bağlamlarını yeniden ayrıntılı bir biçimde ele almaya veya Avrupa edebiyat tarihindeki anlatı yapısını ve çeşitli motifleri temel alarak sınıflandırmaya zemin oluşturabileceği düşünülmektedir. Ewers, Ende'nin çocukluk, gençlik ve yetişkin edebiyatı ayırımına tam olarak uymayan ve "tüm yaş edebiyatı" olarak kabul edilen eseri Momo'yu, "ortaya çıktığı dönemin tam bir mimari ve sanatsal yansımaları" olarak okunabileceğini vurgulamaktadır (Ewers, 2018).

Momo bir çocuk kitabı olmasına karşın, düzen içinde sömürülen işçi ve sanatçıya, özellikle tüketim toplumu eleştirisi içinde vurgu yapmaktadır. Yazar kitabın bu niteliğini fantastik yazının temel ilkelerinden faydalanarak basit bir anlatımdan uzaklaşarak, estetik bütünlüğü kaybetmeden gerçekleştirir. Momo'nun gizem dolu olay örgüsü ve mekânsal altyapısı çocuğu

içine çekerken, onun bilincinde çevre ve kentsel kimlik sorunları, insan ilişkileri ve duyarlılık gibi önemli temeller atmaktadır (Dilidüzgün, 2003).

**Tablo 1.** Kent ve Zaman Vurgusu

Metin	<i>“O zaman acele etmeye başlıyorsun. Gittikçe daha çok acele ediyor insan. Her önüne baktığında yolun hiçte kısalmamış olduğunu fark ediyorsun. Daha hızlı ve daha gayretli çalışıyorsun; sonunda nefesin kesilip güçsüz kalıyorsun. Ve cadde hala upuzun bir şekilde seni bekliyor (Momo, s.43)”</i>
Gösterge	Yazar metinde zaman vurgusu yaparken tükenmişlik nedeniyle iş dünyasının taleplerinin insanı umutsuzluğa sürüklediğini anlatmakta, zaman alıcı unsurlarla uğraşmanın ne kadar zor hale geldiğini vurgulamaktadır. Zamanın/zaman kullanımının sürekli optimize edildiği bir dünyada, konsantrasyon ve yavaşlığın faydalarını öğretmektedir. Zamanın değeri, kurtarılıp artırılamayacağı için tadını çıkarmakta yatmaktadır. Bu olgu geri getirilemeyecek zaman hakkında çocuk okuyucu için iyileştirici bir deneyim sunmaktadır.

Ende eserleri fantastik bir kurgu içerisinde sunulduğu için mekânların bazen günlük hayattaki var olan yerlerine uygun bazen de soyut bir kavram olmaları kaçınılmazdır. Genel olarak Büyükşehir, şehir kenarındaki amfiteatro ve onların yalın mekân tasvirleri tasvirlerine sıklıkla rastlanılmaktadır. Hangi Büyükşehir’in nerede olduğu; hangi harabenin hangi amfiteatr olduğu, kimler tarafından ve ne zaman yapıldığı belirtilmemektedir. Bu yönüyle eser mimari gerçeklikten uzakta fantastik bir bakış açısıyla oluşturulan mekânsal anlatıya sahiptir.

Yazar Roman’a giriş yaparken mekân kavramı üzerinden belirgin bir betimleme ile başlamaktadır. Bahsi geçen bu mekânlar olay örgüsünün gerçekleşeceği asıl mekâna zemin hazırlamakta, yani mekânsal anlatı geçmiş bir tarihle başlamaktadır. Bu durum mekânın geçmiş ve şimdideki zıtlığı ile vurgulanmakta; geçmişteki mekânın soyut atmosferi ile şimdideki mekânın içerdiği anlamın farkına dikkat çekmektedir. Bu durum “Büyük Bir Kent ve Küçük Bir Kız” başlıklı bölümde açıkça görülebilir. Başlangıçta tarihten bir kent olgusu anlatan yazar hemen ardından 20. yüzyıla vurgu yapan farklı bir kent betimlemesi ile karşımıza çıkmaktadır. Tablo 2’de şimdiki zamanda endüstri kentinin alametifarikalarına vurgu yapan ikinci paragraf, antik dönem mimari tanımlamanın içerisinde verilen ilk paragraftan mekânsal olarak ayrışmaktadır.



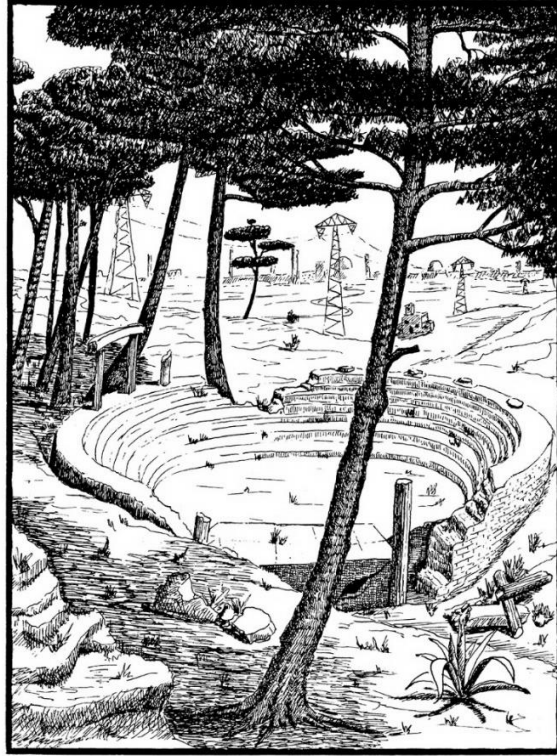
**Tablo 2.** Antik ve Günümüz Kentleri

Metin

“...sıcak ülkelerde, kocaman ve görkemli kentler vardı. Bu kentlerde krallara, imparatorlara ait muhteşem saraylar bulunur; geniş caddelerin yanı sıra daracık, dolambaçlı yollar dikkat çekerken bir yandan da altın yıldızlı mermer heykellerle süslü tapınaklar göz kamaştırırdı. Farklı ülkelere ait eşyaların satıldığı rengarenk pazar yerleri kurulur insanlar günün önemli olaylarını konuşup tartışmak ve anlatılanları dinlemek için geniş alanlarda bir araya gelirlerdi. Hepsinden önemlisi oralarda büyük tiyatrolar vardı. Bu tiyatrolar tıpkı günümüzdeki sirkelere benziyordu; tek farkları bunların taştan yapılmasıydı. Seyirciler için olan oturma yerleri dev bir huni gibi basamak basamak yükselirdi. Yukarıdan bakıldığında bazıları daire gibi yuvarlak, bazıları yumurta biçiminde, bazıları da yarım daire görünümündeydiler. Bu tiyatrolara amfiteatr denirdi.”(Momo, s.11)”

“Ne var ki o günün büyük kentlerinden bazıları günümüze dek büyük bir kent olarak kaldılar. İçlerindeki yaşam biçimi değişti elbette. Şimdi insanlar otomobil, tramvay gibi araçlarla dolaşıyor, telefonla konuşup elektrikle aydınlanıyorlar. Ama hala orada burada birkaç eski sütuna, bir kemere veya kale kapısına rastlamak, hatta o günlerden kalmış bir amfiteatr görmek mümkündür.” (Momo, s. 12)”

Görsel/Gönderge



Gösterge

Yazar yazınsal metin ile her iki dönemdeki kent kurgusuna dikkat çekmekte, endüstri kentinin getirileri ve antik dönem amfiteyatrosu mekânını kendi eskizleri ve yazılı anlatısı ile eş zamanlı olarak okuyucuya sunmaktadır. Momo'nun yaşadığı yer olan amfiteatr şimdinin bir fotoğraf karesi gibi sunulmuştur. Eskize dikkatle bakıldığında, antik dönem mimari elemanların; günümüz teknolojisine vurgu yapan birçok elektrik direkleri ile çevrelendiği görülmekte, dolayısıyla endüstrileşme ve teknolojik gelişmelerin mekânlara etkisi hızlı bir geçişle etkileyici bir biçimde sunulmaktadır. Bu birliktelik zaman ve mekân birlikteliğinin çok katmanlı bir ifadesi olarak düşünülebilir.

Yazar tüm kitap boyunca ağırlıklı zaman ve mekân kavramına dikkat çekmektedir. Momo'da sıklıkla zaman olgusunun tanımlanmasına ve önemine dikkat çeken yazar, tüm olay örgüsünü aslında zaman kavramı üzerinden kurgulamaktadır. Günümüz tüketim toplumunun zamansal problemlerine değinen yazar, zamanın hızlı akışını ve büyük kentlerdeki gündelik yaşam ile "zamanın çalınmasını" Duman Adamlar başlıklı bölümde fantastik teşbihlerle ayrıntılı bir biçimde işlemiştir. Kitabın kapağında yer alan Ende'nin çizimi zaman kavramı üzerine kurulan olay örgüsü ve mekânsal ilişkileri destekler niteliktedir.

II. Dünya savaşından sonra mimarlık daha deneysel bir ölçütten geçmeye başlamıştır. Mimarlıkta özellikle dekonstrüktivizm ve yeni avangart gibi düşüncelerle tekrar kavramını karşısına alan yaklaşımlar var olmuştur. Bu durum ve görüşler Ende'nin sanatsal yöntemine paralel bir biçimde okunabilir. Özellikle bu dönemde büyük kentlerin mekânsal olarak gitgide büyümeleri ve genişlemeleri daha farklı bir mimari düşüncenin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu tür kentlerde mimari ilişkilerin alışlagelmişin dışına çıkarak, yeniden üretildiği gözlenmektedir. Bu farklılaşma, dönemin karakteristik özelliklerine vurgu yapan sosyo-mekânsal bir tekrarın ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir (Giedion, 1982). Bu dönemde yoğun olarak görülen tekrar ile ilgili Colebrook; zamanın akışından dolayı yinelenen her gerçek durumun zorunlu olarak farklı olması gerektiğini söyler. Colebrook'a göre zaman ve mekânın güçlü yanlarından biri yineleniş ve farklılıktır, hatta farklılığın ebedi bir döngüsüdür. Dolayısıyla, sonsuz olan ve olacak olan her tekrar kendisinden farklı bir ürün üretebilmektedir (Colebrook, 2013). Dolayısıyla eserdeki mekânsal tekrar kavramı; plastik bir ifadenin ve kendine özgü fantastik bir mimari dilin oluşmasında aktif rol oynayan bir etmen olarak görülebilir ve Büyükşehir'in yazınsal anlatısı dönemin temel mimari bileşenlerinin tekrarından oluşan gerçeklikten uzak fantastik bir yapı grubu olarak Tablo 3'te yorumlanabilir.

**Tablo 3.** Tekdüze Kentler ve Mekânın Tekrarı

Metin

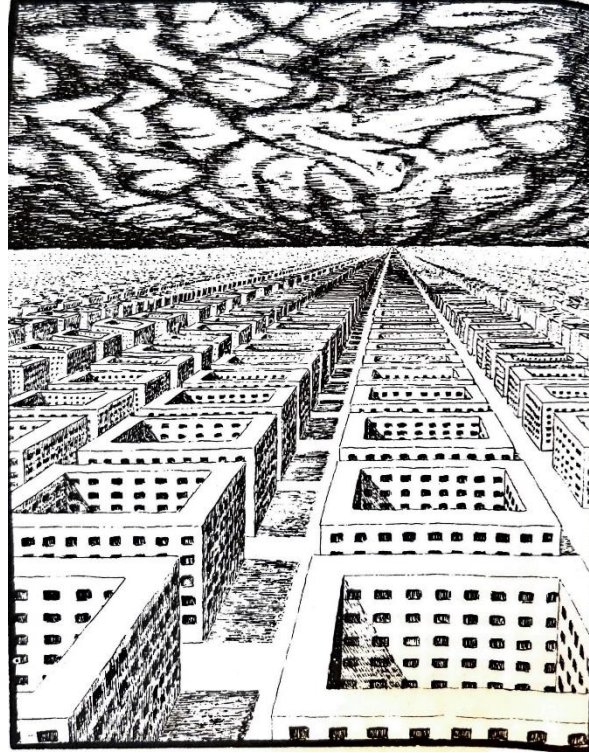
*"...Sonunda kentin görüntüsü yavaş yavaş değişmeye başladı. Eski mahalleler yıkıldı, yeni evler yapıldı. Gereksiz bulunan şeyler kaldırıldı. İçlerinde oturacak kişilere uygun*



*olup olmadıklarına bakılmadan herkes için örnek evler yapıldı. Aslında her aileye ayrı bir model yapmak gerekirdi ama tek tip evler hem ucuz oluyor hem de çok daha kısa zamanda bitiriliyordu. Kentin kuzeyinde şimdi dev gibi yeni binalarla bir mahalle kurulmuştu. Birbirinin tıpkısı olan, kışla gibi dört köşe yapılar sıra sıra uzanıyordu. Evler aynı olduğu için sokaklar da birbirine benziyordu. Bu tek tip yollar çoğala çoğala ufka kadar dayandılar. Tıpkı düzgün bir çöl gibi ! Burada yaşayan insanların hayatları da aynı şekilde son derece düzgündü. Çünkü burada her şey hesaplı, her şey planlıydı. Her santim ve her an..." (Momo, s.80)"*

---

Görsel/Gönderge



Gösterge

Momo'da geçmişe atıfta bulunulan amfiteyatronun yansıra günümüz kentlerine atıfta bulunan, büyük kent tasviri de yer almaktadır. Büyük kent tasvirinde aynı boyutta, aynı parseller üzerinde ve aynı cephe tasarımına sahip tek düze mimari yapılar görülmektedir. Bu durum 19. yüzyılda Endüstri Devrimi gibi yenilikçi hareketlerle yeni mimarlık arayışlarının açığa çıkmasının; yeni malzeme ve tekniklerin keşfini ve teknolojisini hızlandırarak geliştirilmesinin, dolayısıyla tekdüze yapıların hızlı bir şekilde üretilmesinin bir sonucu ve ana fikri olarak açıklanabilir (Giedion, 1982). Ende, anlatısında ve eskizinde büyük kenti bu perspektif içerisinde kurgulamaktadır.

---



Mekân ve zaman bağlamında düşünölen mimarlığın nasıl yaratıldığını anlamlandırmak, insanın kültürel ve sosyal bir varlık olarak çevresiyle, kentle ve mimarlık üzerinden nasıl ilişki kurduğunu açıklayabilmesiyle yakından ilişkilidir. Ende esasında bu düşünce ile zamansızlık kavramının nasıl mekâna yansıdığını anlatmaya çalışmıştır. Zamansızlık ile birlikte koşullu ilişki içerisinde bulunan mekânlarda farklılığın ve özgünlüğün yitirildiği açıkça belirtilmektedir. Her şeyin hesaplı planlı ve monoton olduğu zamansız bir dünyada mekânın da bu ölçüde birbirini taklit eden, tek tip işleve sahip ve “ruhsuz” bir ifadeye bürünmesinin kaçınılmaz olmasını anlatmaya çalışmaktadır. Ende daha detaylı anlatımla zamansızlık ve mekânsızlık ifadelerini “hiçbir zaman sokağı” ve “hiçbir yerde evi” gibi isimlendirmelerle ifade etmiştir. Yani eserde mekânın özü, mekânı sonlu ve sonsuz arasında sınırlandırmakta karşılık bulmaktadır.

**Tablo 4.** Zamansızlığın Getirdiği Mekânsal Karmaşa

---

Metin

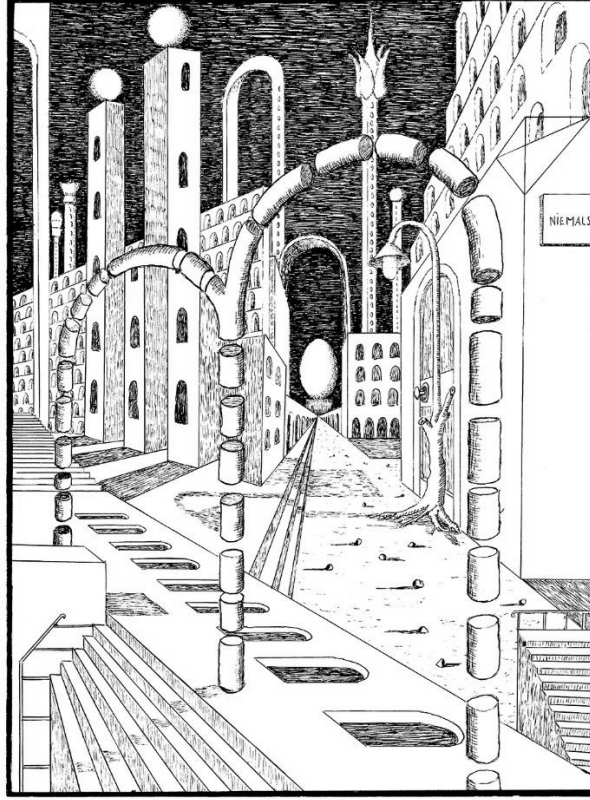
*“...Sanki bu mahalle, zamanın bittiği yerde. Ve kız bu sınırı geçti. ... Sokak taşlarının üstüne düşen gölgeler başka başka yönlerdeydi. Şuradaki ağaç sanki sol taraftan ışık alıyordu, onun yanındaki ev sağdan, ilerideki anıtsa önden aydınlanıyor gibiydi. Üstelik bu anıt gerçekten de çok garipti. Küp şeklinde kocaman siyah bir taşın üzerinde dev gibi bir yumurta duruyordu.”*

*“...bu sokak diğerlerine benzemeyen bambaşka bir sokaktı. Aslında daracık bir sokaktı. Sağında ve solunda kuleler ve balkonlarla süslenmiş camdan saraylar vardı. ... Momo duvarda, başının üzerinde, mermer bir sokak levhası gördü. Üstünde altın harflerle şu yazılıydı: Hiçbir Zaman Sokağı...”(Momo, s. 146)”*

---



Görsel/Gönderge



Gösterge

Momo'daki mekân, çalınan zamanın yani zamansızlığın getirileriyle birlikte ifadesiz düzlemlerin iç içe geçmesiyle sonuçlanmıştır. Pencereilerin yerde, merdivenlerin düşeyde kurgulanması, insan hareketlerinin tersiyle sonuçlanması, düşey düzlemlerin yatay düzlemlerle yer değiştirmesi gibi ifadelerle zamansızlığa vurgu yapan mekânsal bir karmaşa ortaya çıkmıştır.

Ende, dönemin karmaşık sosyal yapısını dikkate alarak hem yazınsal metinde hem de eskizlerde zaman, mekân, kent, çevre, aidiyet ve kimlik gibi kavramları çocuğa görelilik ilkeleri ile çocuğun hayal gücüne seslenen bir yöntemle açıklamaya çalışmıştır. Dönemin çocuk edebiyatı için alışlagelmişin dışında bir mimari arka plan oluşturan yazar, ağaç gövdelerinin aydınlatma direklerine dönüştüğü, zeminde düşey pencerelerin olduğu, tekrarlayan mimari öğelerin bulunduğu sürrealist bir ifade biçimi ile zamansızlığı ve mekânsızlığı çocuk okuyucuya aktarmayı başarmıştır. Ende kitabındaki mekânları zamanın bittiği yere konumlandırmaktadır. Zaman ve mekân arasındaki belirli sınırın ve iç içe geçmişliğin olabileceğini yoruma açık bir biçimde okuyucuya bırakmıştır. Boyut farkına da vurgu yapan bu iç içe geçiş ile mekânın niteliği bozulmakta, mekân "gerçeküstü" bir biçimde tasvir edilerek okuyucuya sunulmaktadır.

#### 4. Sonuç

Momo, çocuk edebiyatı alanında mekân ve çocuğa görelik kavramlarının bir arada çözümlendiği bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Michael Ende'nin başyapıtı "Momo"yu keşfederken bu iki kavramın başarılı bir şekilde iç içe geçtiği görülmektedir. "Momo" genç okuyuculara, fiziki mekânın soyut derinlikle dolu olduğu bir dünya sunmaktadır. Ende, yalnızca çocukların hayal gücünü harekete geçirmekle kalmayıp, aynı zamanda karmaşık toplumsal temaları sindirilebilir ve genç beyinlere uygun bir şekilde ele alan bir anlatıyı işlemiştir. Böylelikle Momo'yu okumak, var olan mekânın çok yönlü doğasını keşfetmeye olanak tanırken, fantastik bir anlatım yapısıyla mimari ilkelere değinerek mekânın çocuklara uygunluğunu da sağlamaktadır.

Momo karakterinin yaşadığı yerleşim, zaman kavramının doğasını yansıtan, karmaşık mimari ayrıntılarla bezenmiş tekdüze bir kentsel manzara olarak tasvir edilmektedir. Ende, mekânsal ve kentsel tanımlarına gerçeküstüçülük unsurlarını işlemekte ve Momo'nun maceralarına paralel bir merak ve gizem duygusu yaratmaktadır. Ayrıca tüm hikâye boyunca zaman akışkan ve şekillendirilebilir olarak tasvir edilmektedir. Karakterler hem durgunluk hem de hızlanma anlarını yaşamaktadır. Zamanın bu biçimdeki manipülasyonu, kitabın ana konsepti olan şimdiki zamanda yaşamının önemini vurgulamaktadır. Ende; edebî bilimi, mekânı, zamanı ve mimariyi özgün bir biçimde iç içe geçirerek okuyucuları zamanla kendi ilişkileri üzerine düşünmeye davet etmekte ve onları çevrelerini sorgulayıcı bir mercekle yeniden düşünmeye teşvik etmektedir.

Momo'da yazınsal metin ile eş zamanlı sunulan; sınırları, ifadeleri ve mimari nitelikleri belirgin olan mekânsal eskizler, göstergebilim çerçevesinde yazınsal bir metin gibi okunarak algılanabilme özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla yazınsal metnin bir parçası olarak sunulan bu eskizler, edebî metne daha çok anlam katılmasını ve okuyucuya aktarılan mekânın kolaylıkla algılanabilir olmasını sağlamıştır. Momo'da eskizlerin yazara ait olması anlatımda etkileyciliği daha çok artırmıştır. Öyle ki sözcükler ile anlatılanları okuyucuların belleğinde canlandırabilmelerini; aynı zamanda düş, düşünce gücü ve mekân algısını hem yazı hem de eskizlerle aktarabilmeyi sağlamıştır.

Çizgilerden oluşan biçimler ve görseller yazınsal metne anlam katılmasını artırmış, çocuğa görelik ilkesi ile birlikte okuyucuya çift yönlü bir okuma sağlanmıştır. Yazınsal metni bütünler nitelikte olan resimler, çocuğa anlatılan mekânı ve zaman kurgusunu pekiştirmektedir. Tüm bunlarla birlikte okurun kendi duygu ve düşüncelerinin yer bulabileceği yoruma açık anlam boşluklarıyla da zenginleştirilmiştir. Çocuğa görelik ilkesi ile hareket edilen eserde mimari materyaller etkili bir biçimde yazınsal metin ile ilişkilendirilerek çocuk okuyucunun anlatılmak istenene dikkatini yoğunlaştırması sağlanmıştır. Özellikle anlatılmak istenen hayal gücüyle bütünleşik zaman ve mekân kurgusu olay örgüsünü yönlendiren en büyük etkenler olarak kullanılmaktadır.

Michael Ende'nin Momo eserini merkeze alarak 20. yüzyıl çocuk edebiyatı literatürüne genel olarak bakıldığında endüstriyel gelişimin edebiyat alanyazına etkisi ile birlikte toplumsal sorunlar, askeri temalar, endüstri içinde sömürülen işçi ve sanatçı sınıfı, belirgin tüketim



toplumuna özgü eleştirel yaklaşım ve özellikle çocuğu temel alan eğitim-öğretim felsefesi ile çocuk odaklı ve faydacı yaklaşımlar tespit edilmiştir. Bu çalışma ile birlikte tespit edilen sonuçlar 20. Yüzyılın genel edebiyat paradigmasının çocuk merkezli tavrını yansıtmaktadır. Günümüzde de benzer toplumsal sorunlar ve eğitim-öğretim sorunlarına tarihten ilham alarak bir yön verebilmek bu tür araştırmaların niteliğine kaynak oluşturmak gereklidir. Çocuğa görelilik kavramı 20. Yüzyılda belirgin bir bağlam olarak görev yapmakta, bu durum sosyolojik olayların etkilerini esere yansıtmakta, edebiyat ve mimarlık gibi iki ana sanat dalının ortak kesişiminde anlam bulmakta ve günümüze kadar değerlendirilerek ulaşmaktadır. Çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen yazarlara güçlü referanslar veren bu dönem ve eser, çocuk okuyucunun bu eseri ve eserin mesajlarını algılamada özellikle mekân kavramını fantastik ve renkli bir anlatımla kullanılabileceğini göstermektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada yorumu açık, hayal gücü ile zenginleştirilmiş, dönemin sosyal karmaşasının yazınsal metne indirgendiği mekânsal noktalar belirlenmiştir. Hem yazınsal metnin hem de mekânsal eskizlerin bir arada kullanımı çocuk okuyuculara anlatımı başarılı bir şekilde ulaştırmakta ve bu araştırma sonucunda yeni tekniklerle geliştirilebilmektedir. 20. Yüzyılda taş baskı üzerine yapılan resimler günümüzde yeni teknolojilerle desteklenebilmektedir. Çocuğa görelilik kavramını güçlendiren ve daha da kolaylaştıran bu durum o dönemin şartlarındaki Momo gibi nitelikli eserlere dikkat çekmektedir.

İletilen mesajın çocuk okuyucuya başarılı bir şekilde ulaşması bu araştırmanın temel sorularından biridir. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası alanda bu tür çalışmaları benimseyen araştırmacıların uygulayabileceği anahtar kavramlar olarak bu çalışmada tespit edilmiştir. Eğitim ve yönetimde söz sahibi olan, kişilerin sosyal etkiler, tarihsel bakış, çocuk merkezli yaklaşım, mekânsal göndergeler ve eskiz/yazılı göstergelerin birlikteliğine dikkat çekerek eğitim planlamalarını bu doğrultuda yapmaları önerilebilir. Ancak elde edilen bu mevcut veriler değerlendirmeye ve görüş önerilerine açık bir niteliğe sahiptir.

## 5. Teşekkür

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında değerli görüş ve önerilerine başvurduğum sayın Doç. Dr. Işıl ÇOKUĞRAŞ'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

## Kaynakça

- Akkaya, E. (1996). *Michael A. H. Ende'nin Momo ve Peyami Safa'nın Matmazel Noraliya'nın Koltuğu eserlerinin anlatım teknikleri, mekan ve zaman bakımından mukayesesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncüyıl Üniversitesi.
- Colebrook, C. (2013). *Gilles Deleuze*. (Çev. C. Soydemir). Doğu Batı Yayınları.
- Dankert, B. (2016). *Michael Ende: Gefangen in Phantasien Gebundene Ausgabe*. Lambert Schneider in Herder.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. Tudem Yayınevi.
- Ende, M. (2017). *Momo: Ya Da Zaman Hırsızlarının Ve Çalınmış Zamanı İnsanlara Geri Getiren Çocuğun Tuhaf Öyküsü*. (Çev. L. Çalışkan). Pegasus Yayınları.
- Erşahan, K. (2019). *Michael Ende'nin çeviri çocuk edebiyatı kitaplarının çocuk edebiyatına uygunluğu ve çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dumlupınar Üniversitesi.
- Ewers, H. (2018). *Michael Ende neu entdecken: Was Jim Knopf, Momo und die Unendliche Geschichte Erwachsenen zu sagen haben*. Alfred Kröner Verlag.
- Giedion, S. (1982). *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition*. Harvard University Press.
- Huebner, K. (1982). *Jim Knopf und Lukas – im 21. Jahrhundert?*. literaturkritik.de.
- Sever, S. (1995). *Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler*. Abece.

## Extended Summary

### 1. Introduction

The fantasy children's book author Michael Ende and his work Momo enable the child reader to convey the narrative, which emphasizes the relationship between time and space, in the most effective way. In doing so, he makes effective use of the basic features of children's literature and the concept of suitability for children. The 20th century character of children's literature is particularly evident in Michael Ende's work "Momo". The author uses the literary text to draw attention to the urban fiction of the time and presents the reader with the advantages of the industrial city and the places of the old days at the same time as his own sketch and written narrative.

### 2. Method

The primary method used in this study was document analysis, which is a qualitative research method. As a secondary method, the sections of the book with a strong emphasis on space and the author's sketches accompanying these sections were presented to the reader simultaneously within the framework of semiotics, and the interpretation of the spatial problems was determined together with the reader.

### 3. Findings, Discussion and Results

Although Momo is a children's book, it emphasises the workers and artists who are exploited within the system, especially in its critique of consumer society. The author achieves this quality of the book by using the basic principles of fantasy writing and moving away from a simple narrative without losing aesthetic integrity. The mysterious plot and spatial infrastructure of Momo captivates the child and lays important foundations in his consciousness, such as problems of environment and urban identity, human relationships and sensitivity.

Momo appears as a work in the field of children's literature in which the concepts of space and relevance for children are analyzed together. An examination of Michael Ende's masterpiece "Momo" shows that these two concepts are successfully interwoven. "Momo" offers young readers a world in which physical space is filled with abstract depth. Ende has created a narrative that not only stimulates children's imaginations, but also tackles complex social issues in a way that is understandable and suitable for young readers. Thus, when reading Momo, one can not only discover the versatility of existing space, but also ensure its suitability for children by touching on architectural principles with a fantastic narrative elements.

The settlement in which the character Momo lives is depicted as a monotonous urban landscape adorned with complex architectural details that reflect the essence of the concept of time. Ende weaves elements of surrealism into his spatial and urban descriptions, creating a sense of wonder and mystery parallel to Momo's adventures. Furthermore, time is depicted as fluid and malleable throughout the story. The characters experience both moments of stasis

and acceleration. This manipulation of time emphasizes the importance of living in the present, and this is the main concept of the book. End; Through the unique interweaving of literary studies, space, time and architecture, the book invites readers to reflect on their own relationship with time and encourages them to reconsider their surroundings through a curious lens.

The spatial sketches presented simultaneously with the literary text in Momo, whose boundaries, forms of expression and architectural qualities are clear, have the characteristic of being read and perceived as a literary text within the framework of semiotics. These sketches, presented as part of the literary text, thus add more meaning to the literary text and make the space conveyed to the reader easily perceptible. The fact that the sketches in Momo are by the author has added to the impressiveness of the narrative. This allows readers to remember what is explained in words. At the same time, it allowed us to convey the dream, the power of thought and the perception of space through both the writing and the sketches.

Forms consisting of lines and images enhance the meaning of the literary text, and the principle of child relativity offers the reader a two-sided reading. In addition, the text is enriched with gaps in meaning that are open to interpretation, in which the reader's own feelings and thoughts can find a place. In the work, which is based on the principle of suitability for children, architectural materials are effectively combined with the literary text so that the child reader can concentrate on what is to be explained. In particular, the temporal and spatial fiction associated with the fantasy to be narrated are used as the main factors guiding the plot. Therefore, this study has identified spatial points that are open to interpretation, enriched with fantasy and in which the social chaos of the time is reduced to a literary text. However, this existing data is open to evaluation and suggestion.